

Omvendelse og åndelig frigjøring

Carl Fr. Wisløffs beskrivelse av sitt eget åndelige gjennombrudd

Av Egil Sjaastad

Dosent ved Fjellhaug Internasjonale Høgskole, Oslo
esjaastad@fjellhaug.no

Å, jeg husker så klart den dagen det skjedde. Det skjedde langt borte fra hjemmet mitt. Jeg var sendt av far til en konferanse for KFUM i Finland. Jeg tror min far håpet at den lange reisen til Finland ville interessere meg. Og kanskje ville jeg få noen inntrykk fra Guds ord. Og det skjedde.

...

Barne- og ungdomsår

Carl Fr. Wisløffs (1908–2004) vokste opp i en sosialt høytstående familie i Sarpsborg. Hjemmet var grunnleggende preget av en kirkegang, sterkt kirkelig engasjement – med en kristendomsform av pietistisk merke. Hans far, Nils Fredrik, fikk en uvanlig stor betydning for ham. Dette skyldes delvis at hans biologiske mor døde da han var fem år. Men det skyldes også fars integritet. «Min far var en kristen mann i dette uttrykks fulle mening,» sa Wisløff når han fortalte om sin barndom. Hans kristentro preget hele hans ferd.

Fars kirkelige engasjement var knyttet til Sarpsborg kirke, til KFUM og til Indremisjonsselskapets lokale arbeid. Han var med i arbeidet for *Haugetun folkehøgskole* som Indremisjonen drev, og han gjorde en stor innsats for å bevare Hauge-arven i Østfold. Hans bror, Johan Martin Wisløff (som altså var Carl Fr.s onkel), var generalsekretær i Indremisjonsselskapet i Wisløffs barne- og ungdomsår.

Carl Fr. Wisløff er et av mange eksempler på det kristne hjemmets betydning. Selv la han meget stor vekt på dette i skrift og tale. Men en kristen oppdragelse innebærer ikke uten videre at barna dermed bevarer i troen rent personlig. I konformasjonstiden gjorde han en bestemmelse. Men det ble ikke til noe. Han gled bort fra troen. Når han var med til kirken, ble han ikke riktig engasjert av det som skjedde. Det var som konfirmanttidens og barndomshjemmets kristendom bare hadde blitt et skall. Noe hjerteforhold til Jesus som predikantene snakket om, kjente han ingenting til. De første årene på gymnaset var en tid uten gudsliv, sa han senere.

Middelskoletiden og de første årene på gymnaset synes også å ha vært tunge år, rent menneskelig. Han kjedet seg. Han hadde større glede av *biblioteket* enn av skolen. De store forfatterne fascinerte. For ikke å snakke om historiebøkene! Historieinteressen begynte allerede på middelskolen. Da han ble konfirmert – som 15-åring – fikk han *Sofokles tragedier* som gave av sin far. Midt i blinken. Slikt stoff engasjerte, framelsket forestillingsevnen og ga perspektiv på begivenheter også i samtiden. «Ikke alle konfirmanter var interessert i den slags,» sa han senere.

Noe svært aktivt sosialt liv blant ikke-troende kamerater hadde han heller ikke. Han var noe tilbaketrukken. Av og til øvde han på fiolin. Strykeorkesteret hadde fellesøvelse til faste tider. Det skapte variasjon i ukerytmen. Det hendte selvsagt også at en kamerat eller to kom innom og fikk ham med seg ut.

Han visste at far av hele hjertet ønsket at han skulle bekjenne troen. Det skinte i gjennom stadig vekk uten at det ble sagt direkte. Men for ham fungerte det ikke. Sinnet var ikke skikkelig vendt mot Gud, ikke engang når han leste Fadervår under husandakten eller i kirken. Slik skildret han selv situasjonen.

Vendepunktet

Men så skjedde noe som endret alt. Det hadde sammenheng med en spennende utenlandsreise som far finansierte for ham sommeren 1926. Målet var en stor ungdomssamling i Helsingfors. Inntrykket fra dette møtet førte til en kursendring. Inngressen på denne artikkelen er hentet fra hans egen beskrivelse av sin omvendelse og frigjøring slik han fortalte om den i en bibeltime under en konferanse i Minnesota i 1959 (altså vel 30 år senere). Sitatene er oversatt av undertegnede:

Jeg husker veldig godt hvordan jeg satt i et klasserom i en skole i Helsingfors. Hvis jeg skulle komme til Helsingfors en gang til, og hvis skolen fortsatt står der, da vet jeg helt sikkert at jeg kunne finne stedet hvor jeg satt og tok min store bestemmelse

og sa til Jesus: «Jeg vil komme nå, Herre.» Jeg husker det svært tydelig selv om det er mer enn tretti år siden, og jeg da var en ung gutt. Jeg hadde min bibel i hånden og løftet den og sa til ham: «Jeg vil, jeg vil, jeg vil bli en kristen nå.»

Å, hvilken lettelse når beslutningen var tatt! Jeg tenkte: Nå vil alt bli i orden. Nå vil jeg få den underfulle kraften som er lovet i Bibelen, og som jeg så ofte har hørt om.»

Så forteller han om hvordan han bekjente dette hjemme. Det kostet, for hvordan forteller en egentlig sånt? Men så kom de tunge dagene da han begynte å tvile på hele omvendelsen.

... Jeg kunne ikke daglig erfare den gleden som jeg fikk da jeg gjorde den store bestemmelsen. Og etter en tid begynte jeg endatil å tvile på at jeg virkelig hadde blitt omvendt den dagen i Helsingfors. Jeg spurte meg selv: «Ble du virkelig omvendt denne dagen?» ... For, dere ser, jeg strevde med loven. Det var *min* omvendelse, *min* bibellesning, *mine* bønner, *min* avgjørelse, *mine* gode gjerninger, *min* kristenstand, *min* bekjennelse til mine venner ... og alt dette. Selvsagt er alt dette ... nødvendig. Veldig nødvendig. Men jeg lærte nå den leksjonen Paulus har skrevet om i Gal. 2:19: «Jeg er ved loven død for loven.» Paulus har også gitt en forklaring på denne erfaringen når han sier i Rom 7:9–11: «Før levde jeg uten loven. Men da budet kom, fikk synden liv, og jeg døde ...» Lovens ord kunne ikke frelse meg. Jeg måtte lære en lekse – ganske enkelt å lytte til evangeliet, evangeliet om Jesus Kristus som døde for meg. ... Jeg tror virkelig det var glede i himmelen den dagen en ung gutt gjorde sin bestemmelse i et klasserom i en skole i Helsingfors. Men jeg måtte lære en lekse. Det var ikke min omvendelse *for så vidt jeg gjorde en bestemmelse* som var det største.

Så skildrer han hvordan ordene «Dere har ikke utvalgt meg, men jeg har utvalgt dere» virket på ham:

Jeg hadde vært svært opptatt med at jeg hadde valgt ham. ... Men jeg hadde vært alt for opptatt med dette – inntil en dag han viste meg i sitt ord: 'Det er greit, men merk hva Jesus sier: «Dere har ikke utvalgt meg, men jeg har utvalgt dere.»' Da hendte det noe med meg. Jeg sluttet å sirkle omkring meg selv. Jeg så Jesus. Jeg satte min lit til ham. Jeg så at han hadde dødd for meg. Jesus kom for å skape fred.

Men bør vi kunne tidfeste omvendelsen? Følgende refleksjoner er talende for Wisløffs senere tilrettelegging av dette:

Jeg tror jeg kan fortelle dere hvilken dag jeg gjorde den store beslutningen. Det var den 6. august 1926. Jeg er helt sikker på at det var den dagen. Men hvilken dag Guds fred fylte mitt hjerte og mine føtter ble satt på klippen, det kan jeg bare fortelle *sånn omtrentlig*. Jeg tenker at det kan være betydningsfullt. ... Når jeg ser ... Jesus min frelser for første gang, og denne gamle skolelekse som jeg hadde lært utenat, plutselig ble Livets brød for min sjel – vel, da kan jeg ikke se på klokka. Da glemmer jeg tid og rom. Da ser jeg Jesus alene.

Her balanserer han mellom to posisjoner: Den ene er den som legger vekten på valget. «I have decided to follow Jesus.» Ja, et valg må til. Men det er ikke mitt eget valg mitt i og for

seg som frelser meg. Det er Guds frelsende nåde gjennom Jesus – det er *den* det kommer an på – til syvende og sist. For jeg er under Guds vrede inntil jeg får komme som en fortapt synder og ta imot Guds nåde.

Beretningen bærer preg av et senere gjennomreflektert grunnsyn på utvelgelsen, nåden og rettferdiggjørelsen. Dessuten preges den av selve prekensituasjonen. Men de åndelige erfaringene han skildrer her, sto for ham som sterke og reelle.

Avklaringen han nevner mot slutten, skjedde nok likevel over litt lenger tid enn bibeltimen gir inntrykk av. Først *etter studietiden* synes denne erfaringen av åndelig frigjøring for alvor å være det absolutte sentrum i hans kristensyn. Da ble den luthersk-rosenianske tilretteleggelsen av frelsen, som kommer til uttrykk i denne bibeltimen, selve grunntonen i forkynnelsen. Han bruker riktignok ordet *plutselig* også om den åndelige frigjøringen. Men det *plutselige* kan være en spontan glede engang evangeliet ble særlig klart for ham.

Noen vekkelsestradisjoner har lagt vekt på tidfesting av slike opplevelser. Wisløff viser her en skepsis overfor dette. Blir en for opptatt med tidspunkt og psykologisk reaksjonsmønster ved ens åndelige gjennombrudd, kan *Han* komme i skyggen, han som er troens innhold og glede.

Siste året på gymnasen ble, tross alt som ennå var åndelig uavklart, en tid med åpen bekjennelse av troen. Far og mor (stemor) gledet seg, det skjønte han. Kameratene merket det. Ikke noen russefeiring på Carl. «Russen i Sarpsborg levde neppe spesielt utsvevende», sa han engang. «Det var bare det at hele mitt interessefelt var blitt et annet.»

Noen faglige refleksjoner

Pietismens 'saliggjørelsens orden' forutsatte en trinnvis prosess fra et menneske kjenner seg vakt av Gud til en – via kallelse, opplysning, omvendelse, gjenfødelse, rettferdiggjørelse – er kommet igjennom til en sann tro. Så skal en gjennom bønn, øvelse i gudsfrykt og helliggjørelse leve troens liv til en når fram til det evige målet. Wisløffs beskrivelse er et mildt oppgjør med denne måten å tilrettelegge omvendelsen på. Dermed har den også en annen betoning enn den vi kan finne hos hans lærefar, O. Hallesby, som var sterkt preget av denne pietistiske saliggjørelsens orden.

Wisløffs tilrettelegging er umiskjennelig preget av Rosenius og dennes anvendelse av lov og evangelium, slik *han* hadde lært hos Luther. Det var den eiendommelige kvinnen, Anna Iensen, som hadde lært Wisløff å lese Rosenius. Anna Iensen (1865 – 1955) drev et arbeid

blant uteliggere knyttet til småkirkemenigheten i Vaterland i Oslo der Wisløff fikk sitt første prestekall. Anna Iensens samtaler og andakter hadde tydelig roseniansk profil, fortalte Wisløff. Hun skjelnet mellom lov og evangelium uten å skille dem. Når Gud i sin hellighet trer fram for oss gjennom *loven*, gjør han oss til fortapte syndere, avslører vår syndighet og falske religiøsitet. *Evangeliet* er ikke noen oppskrift på hva vi skal gjøre, men bare et salig budskap om en fullbrakt frelse. Slik beskrev Wisløff Anna Iensens teologi. Og gjennom kirkehistoriske studier kunne han se hvordan denne tilretteleggingen nettopp var Rosenius' måte å frigjøre mennesker på. Rosenius (1916 – 1868) var 1800-tallets mest betydelige svenske lekpredikant og skribent. Han sto på dette punkt i en viss opposisjon til pietistiske vekkelsesledere som Schartau i Sørsverige og Routsalainen i Finland.. I et foredrag om forkynnelsen i 1944 tar Wisløff tydelig 'parti' for Rosenius mot Schartau og sier:

«Rosenius anklager i et brev til Hedberg den samme Schartau for å drive 'dödande theologico-philosophisk nådawerks-anathomie'. Det var Schartaus utpregede forkynnelse om «ordo salutis» («nådens ordning», «saliggjørelsens orden») han ikke likte.»

Wisløff fant, som vi har sett i den refererte bibeltimen, sin forankring og glede i at «vi har alt i Kristus». Han var opprinnelig opptatt med sin egen indre prosess, men ble frigjort ved evangeliet om hvem *Kristus* er og hva *han* har gjort. Vår egen fromhet gjelder ikke i regnskapet overfor Gud. Det avgjørende er at Gud – gjennom Jesus – vil ha med syndere å gjøre.

Disse rosenianske tonene ble sterke i Wisløffs egen forkynnelse fra 1930-årene av. Her var det pietistiske skjema blitt forenklet i lys av læren om lov og evangelium. Store deler av lekfolket var grunnleggende preget av dette strømdraget allerede fra slutten av 18-hundretallet. For da hadde denne sjelesørgeriske tilretteleggelse av omvendelsen kommet som en frigjørende kraft inn i den noe tunge pietistiske botsfromheten som preget deler av kristenfolket også her i Norge. Og den kom til oss via oversettelser av oppbyggelig Rosenius-stoff.

Wisløff møtte altså dette strømdraget først for alvor hos Anna Iensen. Den frigjøringen han hadde opplevd allerede noen måneder etter omvendelsen i Finland, kom i 1930-årene inn i et mer avklarende lys. Og dette 'herlige lys', skjelningen mellom lov og evangelium, fikk ikke bare betydning for Wisløffs egen *forkynnelse*, men for artikler, foredrag, undervisning og fagbøker det har drøfter forkynnelsen. Faglig sett er dette aller sterkest tilrettelagt i prekenlæren *Ordet fra Guds munn*.

....

Kildene for denne artikkelen er dels samtaler med Wisløff selv, slik disse er gjengitt i Sjaastad, E., 1982, *I samtale med Carl Fr. Wisløff*, Oslo: Lunde Forlag, dels i doktoravhandlingen Boe, E. L. 1999: *A study in the Theology of Carl Fr. Wisløff with particular focus on Faith and the Means of Grace in the Bestowal of Salvation*, St. Louis: Concordia Seminary, dels i den Wisløff-biografien som snart er i salg: Sjaastad, E., 2016, *Carl Fr. Wisløff. Presten som ble misjonsfolkets professor*, Kristiansand: Portal forlag. Sistnevnte refererer til en hel del kildemateriale.